

sprejmejo med berila. Lepo, zabavno, povsem domačo slovensko knjigo prav odkritosrčno priporočam vsakomur, kdor ima zmisel za zdrav humor in ne zavrača lahkotnega štiva.

Fr. Kobal.

Josip Jurčič, Deseti brat. Roman. Ilustriral Ivan Vavpotič. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. Slovenskih Večernic 65. zvezek. 1911. 8°. 224 str.

Družba sv. Mohorja je bratovščina, ki deli svojim članom odpustke in molitvenike. Prvih je deležen zaradi nevestnega izpolnjevanja pogojev malokdo, drugi prihajajo leto za letom v hiše članov. Sicer nisem čisto proti obdarovanju članov z molitveniki, ker vem, da jih zahteva mnogo članov in da so ob jezikovni meji često edina slovenska knjiga, ki pride našim ljudem v roke in jim priča, da se tiskajo tudi v tem zaničevanem jeziku knjige. Povedati hočem le, da je kazala Družba sv. Mohorja do zadnjega časa najboljšemu delu naših pisateljev neprijazno lice. Med vesela znamenja, ki kažejo, da zapušča Družba svoje dosedanje preozkosrčno stališče, spada tudi izdaja Jurčičevega „Desetega brata“.

Kakor javlja dr. Fr. Kotnik v Apihovem nekrologu, sta jo priredila profesorja Apih in Podboj. Ker je umrl prvi 19. januarja 1911, je opravil večino dela najbrže zadnji. Družbin „Deseti brat“ ni torej ponatis, ampak ljudska izdaja, prirejena po Levčevi iz l. 1882., oziroma po drugem, izpremenjenem natisu iz l. 1902. in po izdaji Janežičevega „Cvetja“ iz l. 1866. — Ljudske izdaje niso namenjene znanstvenim svrhám, zato sodim o njih: črtanje stavkov ali odstavkov in izpreminjanje jezika je dovoljeno, če je v resnici potrebno. Nikdar pa ne sme izgubiti zaradi tega delo na svoji pristnosti, na svojem koloritu.

Ker je pa hotela imeti Družba — baje iz tiskarskih ozirov (gl. Glasnik Družbe sv. Mohorja!) — sodo število tiskovnih pol, zato je črtala čez potrebe škofijske cenzure, da je dobila ravno 224 strani, t. j. 14 pol. Da ni mogel uiti omenjeni cenzuri sledeči stavek v Martinkovi molitvi: „Saj si mi dal s pametjo tudi neumnost; saj si vedel, kakov bom in kako se mi bo godilo, predno si me ustvaril“, mi je umljivo, ne razumem pa, zakaj je moral odleteti uvod XIV., del XIX. in konec XX. poglavja. To so sama za Jurčiča značilna mesta, kakor so posamezni izpuščeni stavki in izrazi, n. pr. „pete bo iztegnil“ (XVI. pogl.). Zaradi jasnosti mi je žal za črtano mesto XXV. poglavja, kjer modruje Krjavelj o pameti svoje kože i. t. d. Odpadla je pesem XI. poglavja: „Sedel sem v mislih pri potoku...“ in zaman iščem posameznosti, s katerimi je označil Jurčič svoje osebe ali kraje. Čokat život n. pr. spada h Krjavljevi oznaki enako kot zabuhel obraz in male, žive oči; pri grajski hiši bi obdržal jaz rajši rdečo streho in zeleno drevje kakor obsevajoče solnce in pri Krjavljevi hiši bi ne črtal ničesar. Če je odvzela stroga cenzura v V. poglavju župniku kljukasti nos in srebrne naočnike, ter ga prekrstila iz dedca v moža, naj bi mu prikrla še kuharico!

V jezikovnem oziru kaže Družbin „Deseti brat“ precej izprememb. Prireditelja sta razvezovala zamotane stavke, izpreminjala besedni red in oblike ter zamenjavala izraze. Da sta prevedla tuje citate, ju moram pohvaliti. Nista pa dosledna; ponekod sta izpremenila potrebne stvari, ponekod sta popravljala, če sta smatrala to le za dobro. Zato pa nista opazila vsega, kar bi morala popraviti, ker sta se že lotila tega posla. Tako je marsikaj izpremenjeno, kar bi lahko ostalo, a marsikaj je ostalo, kar je potrebno poprave. Nikakor ne odobravam, da sta prelevila fajmoštra v župnika. Tako moderniziranje greši zopet kolorit romana. Ohranila pa sta izraze, kakor frakeljček, farni šomošter. Za zgled, kako oprezen bi moral biti vsak tak prireditelj, navajam

Jurčičev „prec“, ki je izpremenjen v Družbini izdaji v „precej“, kakor zdaj pišemo. Jaz bi ostal na vsak način pri prvi obliki. — Sicer sem vesel, da sta dobila imenovana moža prireditel v roke; kak drug bi namreč porabil pri tem delu skoro gotovo več kakor en moder svinčnik.

Naslova „ilustriran“ ne zasluži ta „Deseti brat“. Tisto pičlo številce ilustracij mu ga pač ne more dati. Na prav mnogih mestih pogrešam slike. Odbor vendar ne misli, da jih nadomeščajo lepe inicijale! Sicer pa pravi odbor, da je kriv pomanjkljive ilustracije Vavpotič, ki mu ni dal pravočasno slik na razpolago (gl. Glasnik Družbe na str. 178!). Naj bo že kriv ta ali oni, jaz obžalujem, da ni „Deseti brat“ v resnici ilustriran, kajti pridejane ilustracije pričajo, da je Vavpotič fin risar z bogato fantazijo. Po obliki sodeč, pa ni bilo odboru veliko na lepo ilustrirani izdaji, sicer bi namreč ne bil izbral tako male oblike. — Da nas potolaži glede slabo (z ozirom na število slik!) ilustriranega „Desetega brata“, nam obeta odbor drugo popolno izdajo z vsemi risbami. Čujem pa, da mislijo tiskati to izdajo samo v 3000 izvodih in le z ostalimi slikami. To bi bila pa le krparija, a z zakrpano sukno se ne more nihče postavljati

Dr. Lokar.

Dr. Fr. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Tretja knjiga (l. 1001.—1100.). Izdala „Leonova družba“ v Ljubljani. 1911. Leks. 8°. 327 str. Tržna cena 6 K, za redne člane „Leon. dr.“ 4 K, za podporne 5 K.

Pred nami leži tretji zvezek tega odličnega dela. V 420 številkah podaja dr. Kos regeste vseh odlomkov iz srednjeveških kronik ter listin, ki so v zvezi z zgodovino Slovencev v l. 1001—1100. Zgodovine našega naroda v srednjem veku ne smemo primerjati s hrvaško, češko ali poljsko. Od 8. stol. nismo več tekmovali z drugimi narodi za prvenstvo, nismo imeli svojih vladarjev; zadnja pojava slovenske narodne zavesti sta boj poganskih Slovencev zoper Tasila II. l. 772. ter tragedija Ljudevita Posavskega nekaj desetletij pozneje. Od tedaj so gospodovali Slovincem nemški kralji in tujerodni patrijarhi in škofje. Tuje plemstvo je zastopalo naše pokrajine na zunaj, in veliki zgodovinski dogodki so šli preko Slovencev, ki so se jih le pasivno udeleževali, kot podložniki tujih gospodarjev. Ko je v dobi, ki jo popisuje tretji zvezek „Gradiva“, pretresal boj zaradi investiture ves krščanski svet, je v zgodovini slovenskega naroda zapustil le malo sledov. Raditega manjka Slovincem teh časov oseb izrazite individualnosti, ako izvzamemo plemenito krško grofico Hemo iz slovenskega plemiškega rodú, ki živi še danes v spominu slovenskega naroda kot „sv. Hema“.

Toda napačna bi bila trditev, da so bili naši predniki v tej dobi samo tlačanje. V „Gradivu“ je navedeno večje število svobodnorojenih Slovencev, ki jih imenujejo listine kot svobodne posestnike ali kot priče pri pogodbah. Briksenski škofje so celo nekaterim tlačanom dali svobodo (n. pr. „libertate potitus Zlauco [= Slavko] v Gomilah blizu Št. Vida na Koroškem, št. 235). Tudi slovenskih plemičev ni manjkalo; tako je živel l. 1025. grof Trdogoj (Turdogow, Durdegou, št. 55, 69 in 192) v Aflenzu severno od Brucka ob Muri. Nekateri Slovenci so šele takrat dosegli plemstvo, kakor Ivan, posestnik v Grimšičah pri Bledu (št. 168). Položaj slovenskih kmetov je bil v 11. stoletju še dosti ugoden; šele proti koncu srednjega veka se je tako poslabšal, da se je narod v kmečkih uporih dvignil zoper plemstvo. — Slovenci so v 11. stoletju še ohranili marsikateri stare slovenske običaje. Tako nahajamo v ustanovni listini samostana Sv. Jurja na Jezeru (St. Georgen am Längsee) pri Št. Vidu na Koroškem (1002—1018) poleg bavarskih prič navedene še „Sclauenice institutionis testes“ (priče po slovenskem